

TARIAMOSIOS NUOSAKOS FORMOS (TEIKIAMA IR REALI NORMA)

Vladas ŽULYS

Norminamosiose lietuvių kalbos gramatikose tariamosios nuosakos paradigma ilgoką laiką nemažai įvairavo. 1901 m. gramatikoje pagrindinėmis Jablonskis laikė tokias formas, kaip *būčiau, būtum, būtų; būtuva, būtuta; būtume, būtute*, skliaus-teliuose pateikdamas ir kitų (pvz., *sukčia, sukčio, suktumei, suktumėta, suktumėte*)¹. Vėliau tokios paradigmos jis atsisakė: 1922 m. gramatikoje kaip normines pateikė formas *dirbčiau, dirbtumei, dirbtų; dirbtume, dirbtumėte; dirbtuva, dirbtumėta; dirbtumėm, dirbtumėt; dirbtuva, dirbtumėta*². Taigi nuo trumpesnių Jablonskis perėjo prie ilgesnių norminių formų. Jo svyravimas ir daugelio gretutinių variantų nurodymas, matyt, buvo viena iš priežasčių, skatinusių vėliau dar kartą peržiūrėti teikiamą normą. J. Ambraškos ir J. Žiugždos „Lietuvių kalbos gramatikoje“, išleidus retą dviskaitą, buvo pasirinkta 1901 m. gramatikos paradigma³. Ji priimta ir mokyklinėse tarybinių metų gramatikose, ir neseniai pasirodžiusioje akademinėje. Jose paminimos ir ilgesnės formos (pvz., akademinėje gramatikoje *praustumei, praustumėm(e), praustumėt(e)*), pastebint, kad „šitokios formos jau atsiduria antroje vietoje“⁴).

Dabar teikiama tariamosios nuosakos paradigma gerai derinasi prie kitų finitinių veiksmazodžio paradigmų, nes abi daugiskaitos formos yra skiemeniu ilgesnės už vienaskaitos (iš bendros sistemos išskirta tik ilgesnės sangražinės *praustumeis(i)* tipo formos). Net jeigu ilgesni daugiskaitos formų variantai realiai būtų tiek pat dažni, kaip ir trumpesni, vien dėl sisteminių priežasčių būtų galima rekomenduoti bendrinėje kalboje vartoti tik trumpesnius variantus. Visa bėda ta, kad kalboje realiai egzistuojanti norma kol kas tebėra nežinoma, nes nė viena mūsų gramatika

¹ Žr. J. Jablonskis, Rinktiniai raštai, I, V., 1957, p. 114, 120–121.

² Žr. ten pat, p. 256–257.

³ Žr. Rygiškių Jono Lietuvių kalbos vadovėlis pirmosioms vidurinių mokyklų klasėms, K., 1925, p. 53–54.

⁴ Žr. J. Ambraška ir J. Žiugžda, Lietuvių kalbos gramatika, d. I, K., 1937, p. 103.

⁵ Lietuvių kalbos gramatika, II, V., 1971, p. 139.

savo rekomendacijų šiuo atveju nėra pagrindusi statistiniais raštų kalbos duomenimis. Šiame straipsnyje kaip tik ir supažindinama su tokio tyrinėjimo rezultatais. Iš jo matyti, kurie formų variantai yra dar gana dažni ir kurie tiek reti, kad jų, aprašant normą, galima nė neminėti.

Iš originaliosios ir verstinės grožinės literatūros, publicistikos, mokslo populiarinimo ir mokslinių raštų, ištiesai peržiūrint atskirus tekstus arba stambesnius jų gabalus (iš viso apie 925 leidybinius lankus), buvo surinkta 28 621 tariamosios nuosakos forma (16 456 iš originaliosios, 9730 iš verstinės beletristikos ir 2435 formos iš kitų tekstų)⁶. Atrodo, kad tokio dydžio praba gana gerai reprezentuoja realią padėtį: dažnesnių variantų vartojimo dėsningumai raštuose pakankamai išryškėja, o jeigu koks variantas peržiūrėtuose tekstuose ir nepasitaikė, tai tik dėl didelio jo retumo. Kad daugiausia pavyzdžių surinkta iš grožinės literatūros (ir verstinės), paaiškinama keliais motyvais: 1) tik beletristikoje, ypač dramos žanre, pakankamai dažnai vartojamos visų asmenų formos, 2) grožine literatūra kaip tik beveik ištiesai remiamasi mūsų gramatikose, todėl jų teikiamą normą galima tiksliau palyginti su realia, 3) iš anksto lauktina, kad vertimuose daugiau, negu tarmių veikiamoje originalioje grožinėje kūryboje, laikomasi bendrinės kalbos standarto. Iš jokių eilutų tekstų pavyzdžiai nebuvo renkami, ir tai suprantama – normaliose situacijose eilėmis nebendraudama⁷. Nuošaly paliktas ir Krėvė: tariamosios nuosakos formos jo raštuose yra tarminės. Renkant pavyzdžius, buvo praleidžiami tarminiai arba darytos kalbos įtarpai⁸, citatos iš kitų autorių ir draminių kūrinių remarkos – stengtasi gauti duomenis be anorganiškų priemaišų.

Surinktuose pavyzdžiuose aiškiai vyrauja neasmeninės finitinės formos, paprastai vadinamos 3 asmeniu⁹: jų rasta 20 220, arba 70,66% visų pavyzdžių. Asmeninės formos pagal dažnumą pasiskirstė taip:

Vns. 1 a. – 4011 (14,01%)

2 a. – 2452 (8,57)

Dgs. 1 a. – 1011 (3,53)

2 a. – 917 (3,20)

Dvs. 1 a. – 7 (0,02)

2 a. – 3 (0,01)

⁶ Asmenuojamosios formos rinktos ir iš konstrukcijų, vadinamų sudurtinėmis formomis. Pilnas šaltinių sąrašas dedamas po straipsnio.

⁷ Kontrolės dėlei išrinkus pavyzdžius iš Salomėjos Nėries, Vytauto Mačernio ir Justino Marcinkevičiaus poezijos, pasirodė, kad eiliuotuose tekstuose – dažniausiai dėl ritmo ir rimo reikalavimų – šiaipjau periferiniai formų variantai yra vartojami dažniau.

⁸ Pvz., žemaitiški tekstai Šatrijos Raganos „Senamė dvarė“, darytos latvių kalbos imitacija Kaudzyčių „Matininkų laikų“ vertime.

⁹ Dėl termino žr. „Kalbotyra“, XXVI (1), p. 63–64.

Kaip matyti, dviskaitos formos (aptiktos tik Biliūno, Vaižganto ir Simonaitytės tekstuose) yra tiek retos, kad, aptariant normą, jų galima ir neminėti.

Prieš pradėdant atskirų formų dažnumo analizę, pasakytina, kad toliau jas reprezentuos veiksmažodis *nešti(s)* (esant reikalui, bus minimos ir konkrečių veiksmažodžių formos). Be to, visi veiksmažodžiai, neturintys gale sangrąžos afikso (neišskiriant nė tų, kuriuose *-si-* yra tarp priešdėlio ir šaknies), bus vadinami paprasčiaisiais, o turintys jį gale — sangrąžiniais. Sangrąžos afikso variantų vartojimo dėsniumai bus aptarti drauge po visų finitinių formų.

Neasm. f. Paprastėsios neasmeninės formos rasti 2 variantai: *neštų* ir *nešt*. Pirmasis sudaro absoliučią daugumą: 19 732 pavyzdžius iš 19 783 (be *-si* gale), arba 99,74% (95% patikimumo intervalas 99,66 ÷ 99,81)¹⁰. Visai teisingai tik jis iš seno ir tেলাikomas norminiu. Variantas be *-ų* rasta tik 51 pavyzdys, tad peržiūrėtuose tekstuose šis variantas yra kone 400 kartų retesnis už norminį. Visi jo pavyzdžiai aptikti tik beletristikoje: 50 originaliojoje (Vaižganto 38x, Cvirkos 10x, Katkaus ir Sajos po 1x) ir 1 verstinėje. Be to, šnekamosios kalbos stichiją gerai jautusio Cvirkos apsakymuose 8 iš 10 trumpesnių variantų pavartoti personažų kalboje. Tai rodo, kad trumpesnis variantas nepriklauso bendrinei rašomajai kalbai. Pastebėtina, kad net 50 jo pavyzdžių yra veiksmažodžio *būti* formos (*būt*, *nebūt*, *nebebūt*, *bebūt*). Kadangi trumpesnė formą *būt* „turi beveik visos tarmės“¹¹, ją galima įteinti kaip bendrinės šnekamosios kalbos šalutinį variantą. Kitų veiksmažodžių trumpesnės formos laikytinos tarmybėmis.

Sangrąžos afiksas gale vartojamas tik po pilnų formų: *neštųs(i)*.

Vns. 1 a. Paprastųjų formų tarpe absoliučią daugumą tekstuose sudaro tik norminė *neščiau*: 3929 pavyzdžiai iš 3950, arba 99,47% (99,22 ÷ 99,67). Kiti du variantai labai reti: *nešč* rasta 15 pavyzdžių (0,38%), *o neščia* tik 6 (0,15%). Beveik visi tie pavyzdžiai (19 iš 21) yra Vienuolio, Vaižganto, Katkaus ir Biliūno tekstuose, publikuotuose arba rašytuose prieš 1934 m., kai bendrinės kalbos normos svyravo daug daugiau. Taigi, nors *neščia*, *nešč* tipo formos tarmėse tebevartojamos gana plačiai¹², didelis jų retumas mūsų rašytojų (ypač dabartinių) tekstuose ir jų vengimas verstinėje literatūroje¹³ rodo, kad jos traktuojamos kaip nepriklausančios bendrinei kalbai (net ir šnekamajai jos formai, kuri, tiesą sakant, dar nėra kaip reikiant nusistovėjusi).

¹⁰ Patikimumo intervalai apskaičiuoti, remiantis *u* kriterijumi (žr. B. Ю. Урбах, Биометрические методы, М., 1964, p. 170–171, formulė 4.31). 95% patikimumo, kurio ir toliau laikomasi šiame straipsnyje, visiškai pakanka kalbos praktikai.

¹¹ Z. Zinkevičius, Lietuvių dialektologija, V., 1966, p. 367.

¹² Žr. ten pat, p. 362–364.

¹³ Išsamumo dėlei pasakytina, kad 6 *nešč* tipo formos, rastos Žirgulių verstuose „Matininkų laikuose“, buvo neįjungtos į prabą, nes imituoja personažo Švauksto darkomą latvių kalbą.

Sangražinių formų yra keliasdešimt kartų mažiau – 61. Tarp jų triskart apiktas ir variantas *neščiuos* (po I Petkevičaitės-Bitės, Vaižganto ir verstuose tekstuose). Nors sudarytoje praboje *neščiuos* tarp sangražinių formų ir pasitaikė: apie 9 kartus dažniau, kaip *neščia* ir *nešč* tarp paprastųjų, vartoti šį variantą bendrinėje kalboje nereikėtų, nes tokios formos yra tarminės¹⁴.

Vns. 2 a. Daugiausia šio asmens formų aptikta grožinėje literatūroje, personažų kalboje, ir priklauso kasdieniniam buitiniam stiliui. Visoje praboje aiškiai vyrauja trumpesnės formos: *neštum* rasta 2086 pavyzdžiai iš 2407, arba 86,7% (85,2 ÷ 89,7).

Variantas *neštumei* dažniausias originalioje beletristikoje, bet ir čia jis sudaro tik 17,3% (288 pavyzdžiai iš 1666). Be to, šį variantą vartoja ne visi rašytojai: apiktas 15 autorių tekstuose iš 37. Paskutiniaisiais dešimtmečiais variantas *neštumei* darosi vis retesnis: jau nebegyvenančių rašytojų tekstuose dar sudaro 22,2% (209 atvejai iš 943), o dabartinių pasitaiko jau dukart rečiau – rasta 79 atvejais iš 723 (10,9%). Anksčiau ilgesnis variantas turėjo persvarą Šatrijos Raganos, Žemaitės ir Vaižganto (peržiūrėtuose) tekstuose, palyginti dažnai buvo vartojamas Petkevičaitės-Bitės, dabar dar vyrauja telšiškio Kašausko ir gana dažnai pasitaiko šakiškio Rimkevičiaus ir panevėžiečio Sluckio tekstuose.

Vertinėje grožinėje literatūroje *neštumei* sudaro tik 4,6% paprastųjų formų (32 atvejai iš 696), tad vartojama apie 4 kartus rečiau, kaip originalioje beletristikoje (dėl to *neštum* tipo formų patikimumo intervalai originalioje grožinėje literatūroje (80,9 ÷ 84,1) ir vertimuose (93,7 ÷ 96,8) nesikerta). Tai rodo, kad ilgesnės formos daugumos rašančiųjų dabar suvokiamos arba kaip tarminės, arba kaip ryškiai buitinės. Neutraliam bendrinės kalbos stiliui, aišku, teiktinos trumpesnės formos.

Su sangražos afiksu gale rastos tik *neštumeis(i)* tipo formos.

Dgs. 1 a. Trumpesnės šio asmens formos yra apie 4 kartus dažnesnės už ilgesnes: *neštume* / *neštumės* bendroje praboje sudaro 79,6% (77,1 ÷ 82,1) (805 atvejai iš 1011). Vengiant sutapimo su vns. 2 a., galūninis *neštume* balsis beveik niekada nenumetamas (rasti tik 2 *neštum* pavyzdžiai).

Ilgesnis variantas *neštumėm(e)*¹⁵, sudarantis 20,2% visų paprastųjų dgs. 1 a. formų (201 iš 995), yra šiek tiek dažnesnis, kaip *neštumei* tarp atitinkamų vns. 2 a. formų (17,3%). Kaip ir *neštumei*, dažniausiai jis pasitaiko mūsų beletristų tekstuose, kur sudaro 27,7% (147 formos iš 531). Jį vartoja maždaug kas antras skaitytas autorius (19 iš 37). Anksčiau ilgesnis variantas buvo dažnesnis: tikrintuose jau mi-

¹⁴ Žr. Z. Zinkevičius, min. veik., p. 363.

¹⁵ Beveik visos jo formos (197 iš 201) pavartotos be -e.

rusių rašytojų tekstuose siekia 32,9%, o dabartinių yra sumažėjęs iki 20,5%. Ilgesnis variantas tėra vienintelis Vienuolio, vyruoja Žemaitės, Vaičiūno, Sruogos, dabar – Baltušio ir Sluckio (skaitytuose) raštuose. Vakarų aukštaičių Borutos, Putino, Venclovos (peržiūrėtuose) tekstuose jo nerasta.

Grožinės literatūros vertimuose *neštumėm(e)* pasitaikė beveik dvyk rečiau, kaip originalioje beletristikoje – 41 kartą iš 272 (15,1%). Dar retesnis jis kituose funkcinuose stiliuose – 13 atvejų iš 192 sudaro 6,8%. Kartu pasakytina, kad *neštume* / *neštumės* dažnumo intervalai originalioje beletristikoje (66,4 ÷ 75,9) ir visuose kituose tekstuose (85 ÷ 90,8) nesikerta. Iš viso to matyti, kad ilgesnės formos bendrinei kalbai dabar nėra labai būdingos.

Sangražinių formų pasitaikė 3 variantai: *neštumės* (11 ×), *neštumėmės* (4 ×) ir *neštumėms* (1 × vertimuose). Paskutinytis iš jų, aišku, priklauso prie grynai periferinių.

Dgs. 2 a. Visoje praboje absoliučią daugumą sudaro ilgesni *neštumėt(e)* / *neštumėtės* tipo variantai. Jų rasta 908 iš 917, arba 99,0% (98,3 ÷ 99,6). Jie vyraute vyrauja visuose funkcinuose stiliuose (pvz., ir negrožiniuose tekstuose iš 22 šio asmens formų 21 yra ilgesnė).

Originalioje ir verstinėje beletristikoje ilgesnieji variantai paprastai vartojami be balsio *-e*: tokių formų aptikta 648 iš 868, arba 74,7%. Publicistikoje yra atvirkščiai: *neštumėte* rasta 15 atvejų iš 21, arba 71,4% (50,7 ÷ 88,2). Toks nevienodumas paaiškinamas tuo, kad daugumas dgs. 2 a. formų publicistikoje aptikta oficialiuose interviu, kur, pagarbiai formuluojant klausimus, stengiamasi vartoti pilnas, knyginės formas.

Dabartinėse gramatikose į pirmą vietą iškelto trumpesnio varianto *neštute* pavyzdžiai tesudaro 1% (9 iš 898 paprastųjų formų). Taigi trumpesnis variantas priklauso prie rečiausiai vartojamų raštuose – prie tokių, kaip *nešč* arba *nešt*. Visos trumpesnės formos rastos tik tarybinių metų tekstuose. Iš rašytojų jas yra pavartojęs tik Boruta (3 ×). Likusios priklauso vertėjams ir kitiems asmenims, kuriuos gramatika paprastai veikia daugiau, kaip tikrus rašytojus.

Sangražinės yra tik *neštumėtės* tipo formos (įmanomos *neštutės* į prabą nepateko tikriausiai tik dėl didelio retumo).

Sangr. f. Yra du sangražos afikso variantai: *-si* ir *-s*. Jų distribucija gerai žinoma: su daugiskaitos formomis būna tik *-s*, su visomis kitomis abu. Neasmeninės („3 a.“) sangražinės formos su *-si* vartojamos beveik 13 kartų dažniau už formas su *-s* – rasta 407 pavyzdžiai iš 437, arba 92,7% (90,1 ÷ 94,9). V ns. 1 ir 2 a. formose persvarą turi variantai su *-s* (*neštumeis* 40 atvejų iš 45, *neščiaus* – 36 iš 58), nes daugumas šių formų rastos dialoguose.

Iš nagrinėjimo matyti, kad dabar dažniausiai vartojamos tokios tariamosios nuosakos formos:

Neasm. f.	<i>neštų</i>	<i>neštūsi</i>
Vns. 1 a.	<i>neščiau</i>	<i>neščiaus</i>
2 a.	<i>neštum</i>	<i>neštumeis</i>
Dgs. 1 a.	<i>neštume</i>	<i>neštumės</i>
2 a.	<i>neštumėt</i>	<i>neštumėtės</i>

Kartu išryškėjo, kad tariamosios nuosakos paradigma – nors tarmėse ir yra nemažai jos formų variantų – raštų kalboje yra gana stabili, nes net pačios dažniausios gretiminės formos – dgs. 1 a. *neštumėm(e)* ir vns. 2 a. *neštumei* – neutraliame stiliuje neviršija 15%, o kiti variantai – vns. 1 a. *nešč(ia)* ir dgs. 2 a. *neštute* – yra dar retesni.

Kaip matyti, nė vienos gramatikos teikiama paradigma kol kas tiksliai neitinka nusistovėjusios praktikos. Tad jeigu sutarsime, kad variantus, kurių dažnumas svyruoja prie 1% ribos, gana racionalu vadinti tikrai retais ir kad jų nereikia teikti bendrinei kalbai, tai trumpesnes dgs. 2 a. formas norminamosiose gramatikose reikia pakeisti kone visuotinai vartojamomis ilgesnėmis *neštumėt(e)*. Kadangi per praėjusius trisdešimt metų peršamos trumpesnės formos nepriėjo, tai ir ateity jos dar ilgai neįsigalės, nes bendrinės kalbos normų mokykloje ir vėliau išmokstama ne tiek iš gramatikų, kiek iš tekstų. Gramatikos galėjimą pakeisti ir nulemti vartoseną reikia vertinti labai blaiviai.

Šaltiniai

- H. K. Andersen, Pasakos, vertė J. Balčikonis, V., 1966.
J. Aputis, Horizonte bėga šernai, V., 1970.
J. Avyžius, Sodybų tuštėjimo metas, V., 1973, p. 7–306.
J. Baltušis, Su kuo valgyta druska, I, V., 1973.
A. Bieliauskas, Mes dar susitiksime, Vilna! V., 1962.
J. Biliūnas, Lazda, V., 1959.
K. Binkis, Raštai, II, V., 1973, p. 3–192.
K. Boruta, Sunkūs paminklai, V., 1972.
V. Bubnys, Po vasaros dangum, V., 1973.
A. Bulota, Susipažinkime su aibėmis, V., 1973.
P. Cvirka, Ažuolas, V., 1974.
V. Daujotytė, Jurgis Baltrušaitis, V., 1974.
F. Dostojevskis, Broliai Karamazovai, vertė M. Miškinis, I, V., 1960, p. 45–350.
A. Gričius, Dramos, V., 1974.
J. Grušas, Žmogus be veido, V., 1970.
J. Hašekas, Šauniojo kareivio Šveiko nuotykių pasauliniame kare, vertė A. Tiešis ir K. Akelis, I, V., 1956, p. 21–306.

- Jablonskio raštai, I, K., 1932, p. 214–299.
- A. Kamiu, Maras, vertė R. Jankevičiūtė, V., 1968.
- R. Kašauskas, Senojo miesto amžius, V., 1966.
- M. Katkus, Raštai, V., 1965, p. 307–520.
- R. ir M. Kaudzyčiai, Matininkų laikai, vertė A. Žirgulyš, V., 1963.
- A. Kriščiukaitis-Aišbė, Kas teisybė – tai ne melas, V., 1974, p. 29–210.
- „Kultūros barai“, 1974, nr. 1–4, 7–8.
- S. Lagerlef, Sakmė apie Gestą Berlingą, vertė R. Jablonskytė-Rimantienė, V., 1958.
- R. Lankauskas, Džiazo vežimas, V., 1971.
- M. Larnis, Gražioji kiaulininkė, vertė L. Janušytė, V., 1962.
- „Literatūra ir menas“, 1974, nr. 11–13, 15, 20, 41 (išskyrus beletristiką).
- S. Matulaitis, Atsiminimai ir kiti kūriniai, V., 1957.
- J. Mazelaitis ir A. Minkevičius, Valgomieji ir nuodingieji grybai, V., 1957, p. 3–80.
- E. Mieželaitis, Čia Lietuva, V., 1968 (tik proza).
- V. Mykolaitis-Putinas, Altorių šešėly, V., 1967, p. 397–598.
- V. Miliūnas, Vestuvės „Paryžiuje“, V., 1973.
- „Mokslas ir gyvenimas“, 1972, nr. 1–5.
- J. O'Nilas. L. Pirandelas. A. Strindbergas. A. Žari, Dramos, vertė L. Petravičius, T. Venclova, E. Viskanta, V., 1973.
- J. Paukštelis, Netekėk, saulele, V., 1968.
- G. Petkevičaitė-Bitė, Ad astra, V., 1967.
- V. Petkevičius, Apie duoną, meilę ir šautuvą, V., 1967, p. 7–362.
- Platonas, Dialogai, vertė M. Račkauskas, V., 1968.
- R. Plečkaitis, Logikos įvadas, V., 1968, p. 5–120.
- V. Rimkevičius, Girėnai, V., 1971.
- R. Rolanas, Žanas Kristofas, vertė R. Ramunienė, III, V., 1974, p. 5–250.
- K. Saja, Abstinentas, V., 1970. Mažosios pjesės, V., 1968.
- J. Savickis, Novelės, V., 1967, p. 15–182.
- Servantesas, Išmoningasis idalgas don Kichotas iš La Mančos, I, V., 1959, p. 5–137.
- I. Simonaitytė, Vilius Karalius, V., 1967, p. 285–605.
- V. Sirijos Gira, Voratinkliai draikės be vėjo, V., 1968.
- M. Sluckis, Laiptai į dangų, V., 1970.
- B. Sruoga, Dievų miškas, V., 1971.
- Šatrijos Ragana, Sename dvare, V., 1969.
- J. Šimkus, Mes iš Šventosios, V., 1968, p. 145–345.
- B. Šo, Šventoji Joana, vertė E. Kuosaitė ir D. Judelevičius, V., 1960.
- P. Treinys, Tėvai ir krikštavėliai, V., 1972.
- P. Vaičiūnas, Dramos, V., 1956.
- Vaižgantas, Rinktiniai raštai, I, V., 1957.
- P. Vaškas, Geometrijos, V., 1974.
- A. Venclova, Mirtis Lisabonoj, V., 1967.
- A. Vienuolis, Raštai, III, V., 1954.
- R. Vorenas, Karaliaus visa kariauna, vertė J. Butėnas, V., 1970.
- Žemaitė, Rudens vakaras, V., 1960.
- V. Žilinskaitė, Karuselėje, V., 1970.
- R. Žuklienė, L. Žuklys, Žemės ūkio fitopatologija, V., 1965, p. 3–62, 123–142.
- XX amžiaus dramaturgija. Vakarų Europos dramaturgų pjesės, V., 1970.

ФОРМЫ СОСЛАГАТЕЛЬНОГО НАКЛОНЕНИЯ

(Рекомендуемая и действительная нормы)

Резюме

Так как парадигмы сослагательного наклонения, приводимые в грамматиках литовского литературного языка, полностью не совпадают, было предпринято обследование текстов с целью определения действительного употребления. На основе выборки, составляющей 28 621 форму, установлено, что в литературном языке парадигма сослагательного наклонения довольно стабильна. Наиболее частотные варианты типа *neštumėi* (2 л. ед. ч.) и *neštumėt(e)* (1 л. мн. ч.), в основном свойственные художественной литературе, в нейтральном стиле не превышают 15% соответствующих форм, а другие варианты почти совсем не употребительны.

Во 2 л. мн. ч. грамматики последних десятилетий на первый план выдвигают формы типа *neštute*, но в текстах всех стилей подавляющее большинство (99%) составляют варианты типа *neštumėt(e)*, поэтому следует внести соответствующий корректив и в грамматики.